

MÁRTON ÁRON LEVELE¹

Az elmúlt esztendőben emlékeztünk meg a szentéletű püspök, Márton Áron születésének 100. évfordulójáról. E felkutatott dokumentum közreadásával nemcsak a források szerény növekedését kívánjuk segíteni. Márton Áron levelének csaknem minden sora a nyájáért aggódó, azt szeretve pasztoráló püspök tanúságtétele.

A főpásztor ezt a levelét az akkori miniszterelnöknek, Bárdossy Lászlónak írta. A püspöki címer és felirata Márton Áron hitvallása axiómájának tekinthető. Venczel József olvasatában: „dombok fölött örökzöld fenyő emelkedik, ez az egyenest magasba növő jelképes fa, mely a kopár sziklán mostoha idők közt is görcsös kapaszkodással tartja magát. Alája három szó íratott: *Non recuso laborem*, azaz *Nem térek ki a munka elől.*”² A nap és a hold a csiki címer attribútuma.³

A levélben említett bukovinai csángók azok a székelyek, akik Bukovinát 1777-86 között népesítették be. Őket telepítették át 1941-ben Bácskába, majd onnan kellett a világháború végén menekülniük; elsősorban Tolna megye kiürített német falvaiba települtek. A püspök mint jó pásztor az áttelepítésre kerülő falvak népének további sorsáról is gondoskodik, amikor kéri, hogy az „ne szórássék szét”. Amikor levelében a „megfigyelők”-re hivatkozik, minden bizonnyal arra utal, hogy konzultált Domokos Pál Péterrel, aki ekkor az erdélyi római katolikus püspökség tanfelügyelője volt. Erdély népének nagy tudósa visszaemlékezésében megemlíti, hogy a kolozsvári konzul üzenete után, amely szerint a hazatelepítéssel kapcsolatban a bukaresti nagykövetségen új állást kell elfoglalnia, konzultált Márton Áronnal, „aki azt mondta, hogy itt nincs mit gondolkodni, menni

kell!”⁴ Domokos Pál Péter rövid tevékenység után végül is azért nem vállalt szerepet az áttelepítésben, mert látta, hogy ezt a feladatot körültekintően, tehát időigényesen lehet csak mindenki számára megoldani, amihez az akkori hadi helyzet egyáltalán nem volt kedvező.

Az utókor számára talán megnyugtató az a tény, ami a bukovinaiak 1996. évi lengyelországi találkozóján elhangzott: „a ma Tolna megyében élő bukovinai székelyeket Rudolf László bátaszéki és Höflerné Kelemen Anna bonyhádi lakosok képviselték és adták hírül, hogy Andrásfalva, Hadikfalva, Istensegíts, Fogadjisten és Józseffalva bukovinai faluból származó magyarok hosszú évtizedek után is megtartották régi kultúrájuk fontos elemeit, ápolják a hagyományukat, és továbbadják az értékeket a más körülmények között élő utódoknak.”⁵

Márton Áron levelében említést tesz a hadikfalvi főesperes plébánosról. Sebestyén Antal minden bizonnyal a híveivel tartott, mivel neve nem szerepel abban a moldvai magyar katolikusok további lelki gondozásával foglalkozó feljegyzésben, amely tartalmazta a Bukovinában maradt, magyarul tudó lelkészek nevét. Ezt a feljegyzést nyújtotta át a Vatikánban ifj. Parcher Félix követségi titkár, ideiglenes ügyvivő, 1941 júliusában Maglione bíboros államtitkárnak.⁶

A főpásztor dokumentumértékű levelét 1941 májusában vetette papírra. Csaknem napra pontosan akkor mondja majd el Erdély püspöke híres szentbeszédét a kolozsvári Szent Mihály-templomban, bírálva a vidéki zsidóság megkezdett deportálását. Ezekben az egyre inkább embert próbáló időkben is Márton Áron minden cselekedetét az Evangélium szelleme hatotta át.

NAGY FERENC

1 Lelőhelye: Országos Levéltár Külügyminisztériumi levéltára. (K 58 1941-141. MKsz.)

2 Idézi: Poszler György: *Hagyomány és korszerűség — Márton Áron törvényei*, Vigilia 1990. 1. 55.

3 Gyulay Endre: *Márton Áront tisztelő magyar barátaim!* Vigilia 1989. 6. 463.

4 *Az én Erdélyem*, Domokos Pál Péter elmondja életét Balogh Júliának, Életutak 1. Oral History Archívum, 1988. Bp., 24-25.

5 Kriza Ildikó: *Bukovinaiak találkozója Lengyelországban*, Honismeret, 1996. 6. 113.

6 OL K 63 1941-34. t. 47-54.

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr, Kegyelmes Uram!

Örömmel hallottam, hogy a bukovinai csángók sorsa kedvező és gyors elintézés előtt áll. Ma itt is megjelent néhány csángó-szülő, hogy a gimnáziumunkban tanuló 8 csángófiút magával vigye.

Szabadjon az áttelepítéssel kapcsolatban mély tisztelettel kérnem, méltóztassál úgy intézkedni, hogy az áttelepülő falvak népe ne szórassék szét, hanem a falu lehetőleg együtt maradjon s a falvak is egymás szomszédságába kerüljenek az új helyen. A megfigyelők is mondják s magam is az itteni telepeseknél azt tapasztaltam, hogy csak abban az esetben fejlődésképesek, ha a telep népe az együttélés és a természetes vérségi kapcsolatok kötelékében megmarad.

Örömmel hallom a bölcs intézkedést, hogy a papok maradásra és a moldvai csángók pásztorálására utasítottak. Ha alkalmam nyílik, magam is kérni fogom a jasi püspök urat, hogy ezen a területen alkalmazza őket. A papoknak pedig üzentem, s kértem őket, hogy vállalják örömmel a további missziós munkát. A hadikfalvi főesperes-plebánost, Sebes-

tyén Antalt azonban — úgy gondolom — jó volna a híveivel vinni. A hetven év felé járó, fehér hajú öreg úr, negyvennégy éven át becsülettel teljesítette a kötelességét, atya volt az egész csángótelepnek, ő gondoskodott a papokról s a tehetségesebb gyermekek neveltéséről. Nagy öröm és több évtizedes munkájának jutalma volna, ha most híveivel együtt mehetne át a szabad hazába. Tőlem nem kért ilyen irányban közben-járást, de azt hiszem, méltányos volna, s az új helyen, mint a csángók fia és régi vezetője, jó szolgálatot tehetne mind a népnek, mind a telepek berendezésére kiküldött közegeknek.

Engedd meg, hogy magas kinevezésedhez és felelősségteljes hivatalaidhoz ez úton gratuláljak. A jó Isten adjon Neked, Kegyelmes Uram, a súlyos terhek viseléséhez mindig elégséges testi és lelki erőt, és a munkádat áldja meg a kívánt sikerrel minden vonatkozásban.

Mély tisztelettel és igaz nagybecsüléssel mindenkor készséges híved

Gyulafehérvár, 1941. május 12.

MÁRTON ÁRON

(*Országos Levéltár K. 58. 2941*)

AZ OLVASÓ ÍRJA

Tisztelt Szerkesztőség!

A Vigilia ezidei 4. számát böngészve rátaláltam Németh László: *VI. Pál és Mindszenty bíboros* című cikkére.

Érdeklődéssel olvastam, hiszen a bécsi Pázmáneumban való tartózkodása idején közelében voltam. Éppen ezért jutott eszembe 1973 júniusa, amikor Carlo Bayer prelátus úr (ő volt az Europäischer Hilfsfondnak, az Osztrák és Német Püspöki Kar segélyszervezetének első vezetője) hazajött Rómából, és közölte velem: eldöntött tény Mindszenty bíboros úr elmozdítása az esztergomi székből. Jó lenne, ha erre előkészíteném.

Kellemetlen feladat, hiszen ismertem a bíboros úr beállítottságát ebben a kérdésben.

Mégis, hogy eleget tegyek a kíváncsúnak, vettem egy csokor piros rózsát, és megjelentem a Pázmáneum rektori lakásában.

Elmondtam jövetelem célját. Bíboros úr meghallgatta, majd néhány érdeklődő mondat után, milyen a helyzet Magyarországon, visszatért az általam közölt hírre, és a következőket mondta.

„Amikor Rómát elhagytam, a Szentatya személyesen mondta: Amíg én vagyok a pápa, Maga marad Esztergom érseke. Kérem ezt közölni Bayer prelátus úrral is, és nyugtassa meg, hogy ez a veszély engem nem fenyeget. És köszönöm szépen üzenetét és gondoskodását.”

VALENTINY GÉZA